

Historiestafetten

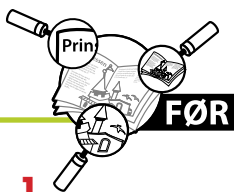
Side for side-vejledning

Side for side-vejledning

Sådan gør du, når du læser en tekst

Den gennemgående struktur til arbejdet med grundbogens tekster er tredelt: før, under og efter læsning. Eleverne møder fremgangsmåden på side 4 i grundbogen *Sådan gør du, når du læser en tekst*. Her kan de se ikonerne og fremgangsmåden. Tal med eleverne om metoden: at se teksten an **før** læsning, at have et læseformål **under** læsningen og **efter** læsning at bearbejde tekstens indhold.

1.

- Se på tekstens billeder.
- Se på titlen.
- Se på teksten.
- Forestil dig, hvad teksten handler om.

2.

- Følg med i teksten, mens den bliver læst op.
- Læg mærke til ...
- Læs teksten sammen med en makker.

3.

- Tænk over spørgsmålene, og tal med din klasse om svarene.
- Løs opgaverne i arbejdsbogen.
- Prøv selv at læse teksten.

Aksel Å mangler ord

Af Cecilie Eken

Grundbogens første tekst er tænkt som udgangspunkt for samtaler om læsningens formål og værdi og som en præsentation af fremgangsmåden ved læsning af en tekst. I forbindelse med lærerens oplæsning af teksterne skal eleverne lære at være aktive læsere. De skal ved at se på titel, billeder og tekst gøre sig tanker om teksten **før** læsning og på denne baggrund forudsige, hvad de tror, teksten handler om. De skal være bevidste om deres læseformål **under** læsning ved at finde svar på spørgsmål, og **efter** læsning skal eleverne med støtte fra spørgsmål tænke over, om de forstod det læste.

Før læsning

- *Hvad tror du, teksten handler om?*
- *Hvad vil det sige at mangle ord?*
- *Hvad tror du, at ordet ordforråd betyder?*

Ifølge *Nudansk Ordbog* betyder ordet *ordforråd* både den samlede mængde ord, som findes i et sprog, og den mængde ord, som en person behersker. Tal med eleverne om, hvad det betyder for mennesker at have et stort eller et lille ordforråd.

Under læsning

- *Læg mærke til, hvilke personer Aksel Å møder i historien.*

Læs teksten op.

Lad eleverne læse sammen i makkerpar.

Efter læsning

- *Hvilke personer mødte Aksel Å?*
- *Hvad er et ordforråd?*
- *Hvorfor er det ordet nej, der først slipper op?*
- *Hvilke problemer giver det Aksel Å, at han mangler ord?*
- *Hvordan får Aksel Å sine ord tilbage?*
- *Hvad er fortællingens morale?*
- *Hvilke ord har du fået fyldt på dit ordforråd efter at have læst "Aksel Å mangler ord"?*

Aksel Å møder manden fra Sprogstyrelsen, naboen Oline, kassedamen i supermarkedet, en mand på bænken og lægen.

Det er ordet nej, der først slipper op for Aksel Å. Tal med eleverne om, at det er netop dette ord, der er blevet flittigst brugt. Det manglende ordforråd betyder for Aksel Å, at han ikke kan udtrykke det, han vil, og derfor bliver misforstået. Han isolerer sig og bliver trist. Først da han læser bogen om vilde køer i Afrika, vender ordene tilbage, og manden fra Sprogstyrelsen lykønsker ham med det nyvundne ordforråd.

Moralen er, at uden sprog er det svært at være menneske – *hvis man ikke kan høre, må man føle*. Og sproget udvikles bl.a. gennem læsning af tekster. Lad eleverne skrive deres nye ord i deres logbog. Saml hele klassens nye ordforråd, og ønsk hinanden tillykke!

Eventyrligt

Eventyrligt

I dette kapitel skal eleverne læse fem tekster i forskellige genrer:

Et folkeeventyr	<i>Prinsessen som ingen kunne lukke munden på</i>
Et digt	<i>Klatkagetrolde</i>
En fagtekst	<i>Enhjørningen</i>
Et folkeeventyr	<i>Enhjørningen, en fortælling om Flora og prinsen</i>
En sang	<i>I alle de riger og lande</i>

Eleverne bliver her præsenteret for et moderne rim og en fagtekst. De to folkeeventyr og sangen *I alle de riger og lande* er eksempler på kanontekster. Eleverne skal således læse flere ældre tekster. Eventyrgenren er en kendt genre for de fleste børn, og eventyrlige figurer som trolde og enhjørninger indgår i mange børns univers. Denne forforståelse vil lette læsningen, selvom ordforrådet hører en anden tid til.

Eleverne skal især arbejde med

Viden om tekster

- Komposition – handlingsbroen som middel til at få overblik over en kronologisk opbygget tekst
- Personkarakteristik
- Genretræk for eventyr, digte, sang og fagtekst

Viden om sprog

- Referentkobling, dvs. at kunne følge den røde tråd på sætnings- og ordniveau
- Gentagelser
- Tillægsord
- Rim

Ordkendskab

- Sammensatte ord
- Morfemdeling som middel til at afdække et ords betydning

Metabevidsthed og hukommelse for tekst

- Nærlæsning af teksten
- Meddigtning
- Genfortælling

Afkodning

- Samtale om lydfølgeregler ud fra titler og lydjagt i teksten

Forforståelse

Eventyrligt – hvad betyder det?

Kender du nogle eventyr? Hvilke?

Hvornår er en tekst et eventyr?

Fortæl et fælles eventyr i klassen. Begynd med ordene: Der var engang...

Som oplæg til emnet *Eventyrligt* kan man tale om, hvad eleverne forbinder med, at noget er eventyrligt, og om de kender nogle eventyr. Skriv eventyrene på tavlen. Tal også om genretræk for eventyr, forskellen på folkeeventyr og kunsteventyr, og hvilke eventyrlige figurer og sagnfigurer eleverne kender.

På dette klassetrin har vi valgt at inddrage følgende folkeeventyrtræk, som bliver beskrevet i en af de 24 små bøger, *Et eventyr uden slutning*. Læs evt. denne først:

- eventyret begynder med *Der var engang ...*
- tallet tre går igen
- navnene kan beskrive, hvordan personer er
- der er et problem, som skal løses
- man får tit hjælp af magiske ting
- personer møder tit farer
- eventyr ender som regel lykkeligt
- det er som regel den, som er mindst og svagest, der lever lykkeligt til sine dages ende.

Fortæl et fælles eventyr i klassen

Eventyret skal fortælles som et folkeeventyr og med ovenstående genretræk. Peg på skift på en elev, der skal fortælle. Hvis det fælles eventyr bevæger sig uden for genren folkeeventyr, kan man stille spørgsmål ud i klassen, om det pågældende forslag kan indgå i genren. Hvis det ikke kan, må eleverne komme med nye forslag. Begynd med ordene: *Der var engang ...*

Prinsessen som ingen kunne lukke munden på

Af Asbjørnsen og Moe

Grundbog side 20-27

Før læsning

Skriv eventyrets titel på tavlen, og tal om ordenes lyde i denne og andre sammenhænge. Fx

- dobbeltkonsonant som i *prinsessen, lukke, kunne, (munden)*
- vokalerne *i* og *u* og deres forskellige lyde
- *ng*-lyden
- bogstavmønstret – *und* (som i *mund, lund, sund*)

Lad eleverne efter oplæsningen gå på lydjagt i teksten, og lad dem finde andre eksempler på de gennemgåede lydforbindelser. Dette arbejde kan evt. strække sig over flere dage.

Hvad tror du, teksten handler om?

Vend tilbage til introsiden, og tal om, hvad ikonerne fortæller, man skal gøre *før, under* og *efter læsning*.

Lad eleverne komme med forslag til, hvad teksten kan handle om, og hvilken genre de skal læse.

Under læsning

Læg mærke til, hvilke personer der er med i eventyret.

Eleverne skal hjælpes til at blive aktive læsere ved at have et læseformål. De skal derfor under lærerens oplæsning have en opgave om at lægge mærke til noget

specifikt. Her skal de være opmærksomme på, hvilke personer der er med i eventyret.

Læs teksten i kor. Dette hjælper de usikre elever til at prøve sig frem.

Tegnsætning

I teksten er der mange udråbstegn og spørgsmålstegn. Demonstrer, hvordan man skal læse sætninger, der slutter med disse tegn. Udvalg nogle sætninger, og lad eleverne prøve.

Læseteater

I teksten indgår følgende personer: En fortæller, to brødre, Espen og prinsessen. Fordel rollerne i grupper på fem, og lad eleverne læse teksten op som læseteater. Når man læser en tekst som læseteater, skal man ikke lære teksten udenad, men læse op, som man forestiller sig personerne ville have talt. Lad eleverne bytte roller og læse igen. Stemmeføring og intonation bliver vigtig i denne sammenhæng.

Makkerlæsning

Lad derefter eleverne læse teksten i makkerpar. Når eleverne forstår, hvad teksten handler om, kan de få overskud til at fokusere på selve afkodningen. Vær derfor opmærksom på, at eleverne læser historien med rigtig stemmeføring og intonation. I oplæsningen ligger en del af forståelsen.

Efter læsning

Hvilke personer mødte du i eventyret?

Hvem er hovedpersonen?

Teksten minder om et andet eventyr. Hvilket?

I eventyret møder vi en konge, to brødre, Espen og prinsessen. Spørgsmålet om, hvem hovedpersonen er, lægger op til diskussion: Hovedpersonen kan siges at være Espen, da det er ham, vi hører mest om, men ifølge den svenske børnelitteraturforsker Maria Nikolaeva er hovedpersonen den person, der udvikler sig, og det må i dette tilfælde siges at være prinsessen.

Teksten minder om *Klods-Hans*. Lad eleverne komme med eksempler på lighedstræk. Sæt dem op i et Venn-diagram på tavlen.

Referentkobling

For at få sammenhæng i teksten må eleverne kunne følge referentkoblingen. Det betyder, at man skal kunne forbinde en persons navn i en sætning med et andet udtryk for den samme person i en anden sætning, fx *Peter leger røver, han tager en pistol. Han* refererer til *Peter*.

Forskning har vist, at elever med læseforståelsesvan-skeligheder blandt andet har svært ved at følge refe-rentkoblingen – især når der benyttes andre gramma-tiske eller leksikalske henvisninger til det pågældende ord, fx *han* for *Espen* eller *venner* for *brødre*. Prøv i fællesskab på tavlen at finde de ord, der henviser til de tre brødre i dette lille uddrag:

Så var der tre brødre, som også havde hørt om prin-ssessen, og da de ikke havde det for godt derhjemme, ville de ud at prøve lykken og se, om de kunne vinde

hende og det halve kongerige. De var venner og ene-des nok så godt, så de fulgtes ad.

Denne opgavetype forekommer flere gange i arbejds-bogen. Derfor er det en god ide her ved den første tekst at introducere den fælles.

Efter arbejdet med opgaverne i arbejdsbogen læses teksten op endnu en gang, så eleverne får mulighed for at forstå flere detaljer end ved første oplæsning. Lad til sidst eleverne læse teksten alene. Gentagen læsning af den samme tekst har vist sig at være lige så godt for elevernes sprogforståelse som at læse histo-rier, hvor de samme ord gentages mange gange. Det har ydermere den fordel, at man kan benytte tekster, der ikke i samme grad er bearbejdede, og dermed kan eleverne i højere grad udvikle deres ordforråd, og netop ordforrådets størrelse har stor betydning for læseforståelsen.

Arbejdsbog side 4-9

1. Tegn et portræt af Espen og prinsessen. Tegn ting i rammen, der fortæller om personerne.

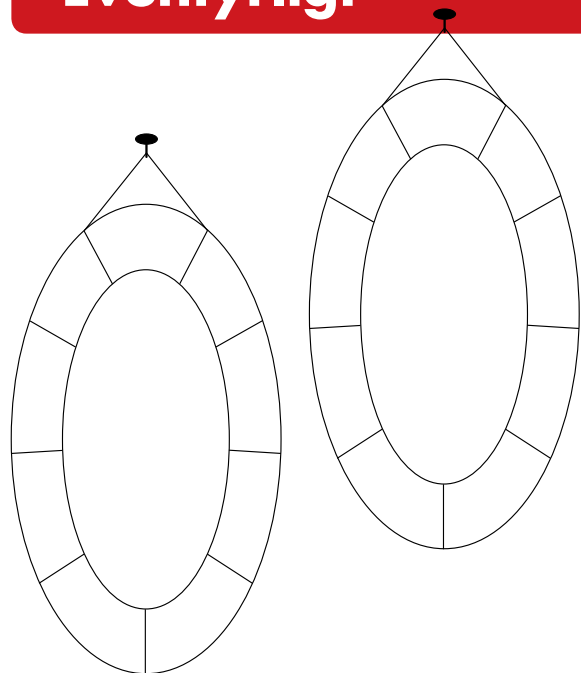
I Espens ramme kan man fx tegne de ting, han finder. I prinsessens ramme kan man fx tegne en sur mund og en lukket mund.

Tal om, hvad tingene fortæller om personerne. Espen kan fx karakteriseres som *modig, opfindsom og kvik*. Prinsessen derimod er *forkælet, sur og umedgørlig*.

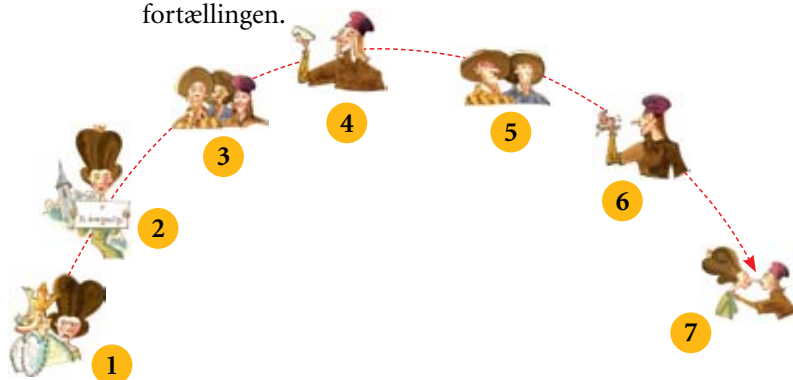
I eventyr er personerne ofte typer og derfor ikke sær-ligt nuanceret beskrevet. De omtales som det, de er, fx *prinsessen, kongen, den kloge Hans* osv. Personerne er desuden modsætninger – den gode og den onde, den fattige og den rige osv. *I Prinsessen som ingen kunne lukke munden på* møder vi de fattige brødre og den rige og forkælede prinsesse. Den kvikke Espen og den sure prinsesse. De mislykkede brødre og den opfind-somme lillebror, osv. Ofte er det den yngste, der klarer sig bedst som i dette eventyr.

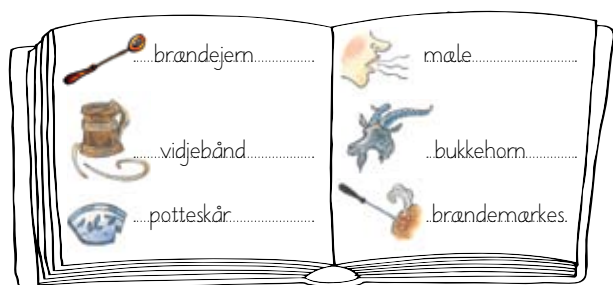
Eventyrligt

Tal om, hvilken virkning og funktion gentagelser har. Folkeeventyr stammer fra en tid uden fjernsyn og computerspil. Den mundtlige fortælletradition var tidens underholdning. Gentagelserne hjalp lytterne til at fastholde deres opmærksomhed og til at huske fortællingen.

2. Skriv det rigtige ord ved den rigtige tegning:

3. I teksten er der gentagelser. Find sætninger, der bliver gentaget, og skriv dem.

Følgende sproglige vendinger bliver gentaget:

Se, hvad jeg fandt!

Hvad fandt du nu?

Åh sådan et kan bruges til så meget, jeg tager det med.

Da de havde gået et stykke, da de havde gået endnu et stykke, da de havde gået lidt mere ...

Det var da også noget at samle på.

Smid det! Smid dem!

Hvad skal du med den? Hvad skal du med dem?

Goddag. Selv goddag.

Der er varmere i gløderne.

4. Skriv sætningerne ved den rigtige tegning.

Den rigtige rækkefølge af sætningerne er:

- 1 Der var engang en konge. Han havde en datter.
- 2 Den, der kunne få hende til at tie, skulle få hende og det halve kongerige.
- 3 Så var der tre brødre, som også havde hørt om prinsessen.
- 4 »Se, hvad jeg fandt!« råbte han.
- 5 »Føj! Det var da også noget at samle op! Smid den!«
- 6 »Så kan jeg måske få stegt min krage der,« spurgte Espen.
- 7 »Nu er du min,« sagde Espen, og så fik han hende og det halve kongerige oven i købet.

5. *Skriv de ting, som Espen finder, og forklar, hvad de skal bruges til.*

Det finder Espen	Det skal Espen bruge tingen til
En død krageunge	Kragen skal prinsessen have. Kragen steges i gløderne.
Et flettet vidjebånd	Skal bruges til at binde rundt om kragen, så den ikke sprækker, når den bliver stegt.
Et potteskår	Han vil holde potteskåret ind under kragen for at samle det fedt op, der løber af, når den bliver stegt.
Et kroget bukkehorn	Espen bruger det som svar på, at prinsessen siger Espens projekt virker for kringlet.
Et bukkehorn	Espen trækker det frem, da prinsessen siger, at hun ikke har set magen.
En klud	Espen vil stoppe en klud ind, fordi vidjebåndet er for langt.
En slidt skosål	Da prinsessen siger, at han har gået langt for at lukke munden på hende, viser Espen hende en slidt skosål som tegn på, at han kunne have gået meget længere, nemlig som skosålen.

Eventyrligt

Arbejd videre med

Find eventyrtræk i teksten.

Eventyrtræk	Giv eksempler fra teksten
Eventyr begynder med ordene "Der var engang..."	Der var engang en konge.
Tallet 3 går igen.	Der er tre brødre.
En person drager ud i verden for at løse et problem.	Her er det ikke en person, men tre brødre, der skal prøve at lukke munden på prinsessen
Nogen kommer ud for noget farligt.	Hvis det ikke lykkes for brødrene at lukke munden på prinsessen, bliver de brændemærket med et brændejern.
Der sker noget overnaturligt eller magisk.	Ikke noget i dette eventyr
Navnene beskriver, hvem eller hvordan personerne er.	Der er en prinsesse og en konge.
Eventyr slutter lykkeligt.	Eventyret slutter med, at Espen lukker munden på prinsessen og får hende og det halve kongerige.

Klatkagetrollden

Af Thorstein Thomsen

Grundbog side 28-31

Før læsning

Skriv titlen på tavlen, og tal om, hvilke morfemer (ord) det sammensatte ord består af: klat-kage-trold[en]. Tal om ordenes lyde i denne og andre sammenhænge. Fx

- g og o og deres lyde
- stumt d
- bøjningsmorfemet -en

Lad eleverne efter oplæsningen gå på lydjagt i teksten, og lad dem finde andre eksempler på de gennemgåede lydforbindelser.

Hvad tror du, teksten handler om?

Har du hørt om en klatkagetrold?

Ved du, hvad en klatkage er?

- Tal om, hvordan teksten ser ud. Kan eleverne på den baggrund sige noget om genren? Måske kan de komme med eksempler på andre rim eller digte.
- Tal med eleverne om illustrationens sammenhæng med temaet (trold – eventyr).

- Hvilke typiske troldeegenskaber kender eleverne?
- Kig igen på overskriften. Ved eleverne, hvad en klatkage er? Brug morfemerne i en samtale om, hvad en klatkage er. Fx en klatkage er en kage, som består af klatter. På denne måde kan man få en ide om, hvad en klatkage er. Men at det er en slags pandekage, der er lavet af fx rester af risen-grød, det får man selvfølgelig ikke at vide.
- Tal om gamle/svære ord og deres betydning, fx *mødding, salig, fryd, trofast, stråtag*.

Under læsning

Læg mærke til rimene.

- Læs teksten op for eleverne, og tal om genrens brug af rim og rytme.
- Lad eleverne holde øje med, hvor mange enderim/rimpar der er, og om der er enderim i slutningen af alle vers (a – b – c – b).

Iscenesæt teksten

- Lad eleverne læse teksten i makkerpar, sådan at den ene elev læser de vers, der rimer, og den anden læser de, der ikke rimer.
- Vis eleverne det ord, der deler teksten i to lige store dele. Bindeordet *men* angiver denne forskel: ”*Men kan han lugte ...*”. Tal om, hvordan trolden er med eller uden klatkager.
- Læs hele teksten sammen i kor og understreg i oplæsningen forskellen i troldens væremåde med og uden klatkager.
- Læs den også med forskellig stemmeføring- højt, lavt, langsomt, hurtigt mm., eller lad piger og drenge på skift læse hver anden strofe.

Efter læsning

Hvilke rim fandt du i teksten?

Hvad kan klatkagetrolden spise?

Hvad er hans livret?

Hvad gør klatkagerne ved trolden?

Hvordan bliver man bedste ven med klatkagetrolden?

I teksten er der følgende rim: *høj-møg, rart-smart, bæ-knæ, stund-mund, men-ven.*

Klatkagetrollden kan spise: *mødding, bæ, møg, kokasser, selvdøde stinkdyr, lokummer, klatkager*, men hans livret er klatkager, som gør ham salig, stille og får ham til at savle. Og giver man klatkagetrollden klatkager, bliver man hans ven.

Lad eleverne læse teksten alene efter arbejdet med opgaverne i arbejdsbogen.

Arbejdsbog side 10-13

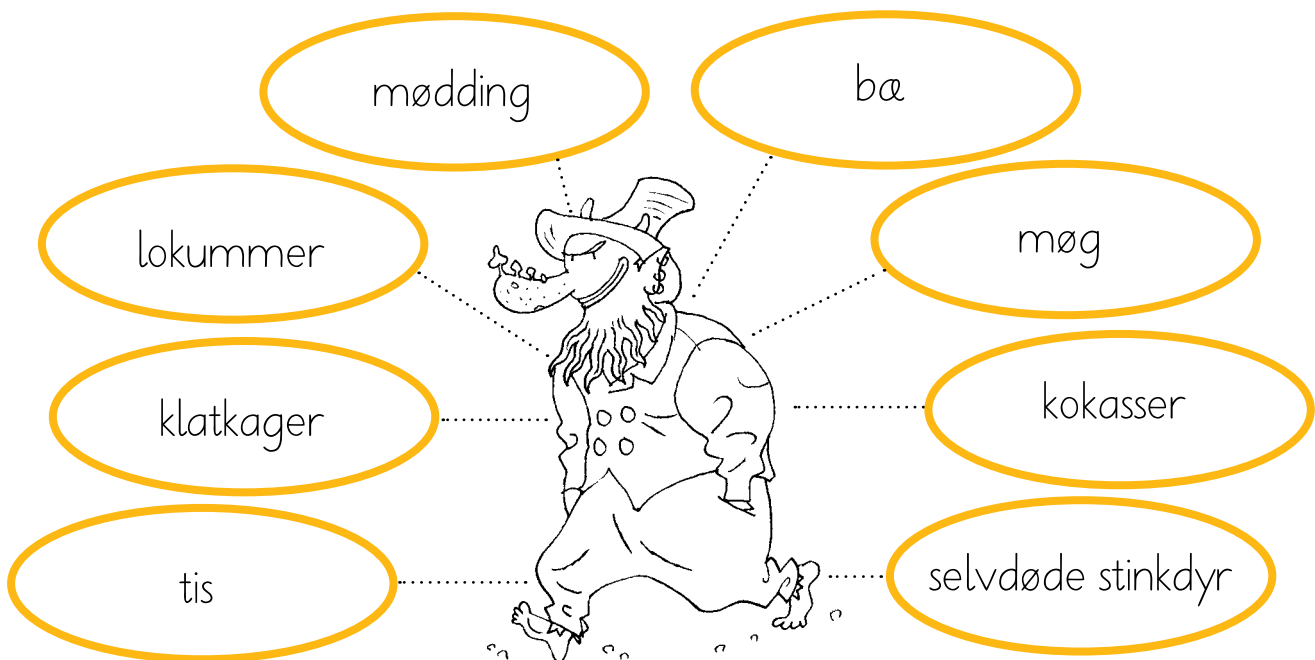
1. Find rimparrene i teksten.

Lad eleverne arbejde sammen to og to, når de skal finde rimparrene. Der er følgende rimpar: *høj-møg, rart-smart, bæ-knæ, stund-mund, men-ven.*

2. Find ord i teksten, der kan lugtes. Skriv dem inde i næsen. Hvilken ordklasse er ordene?

Ord, der kan "lugtes" er *møg, tis, mødding, bæ, klatkager, kokasser, stinkdyr, lokummer*. Alle ordene er navneord).

3. Find de ting i teksten, som klatkagetrollden spiser.

4. Find ord i teksten, der står i stedet for klatkagetrollden.

De ord, der henviser til eller står i stedet for klatkagetrollden (referentkobling), er:
hans, han, ham, der, en trofast og varmhjertet ven.

5. Find ord i teksten, der beskriver klatkagetrollden.

Udseende	Væremåde
fire en halv meter høj	tisser med bukserne på
pletet skjorte	bøvser meget kraftigt
stinkende sokker	altædende(!)
lange skinnende snore af savl hænger ned fra hans mund	elsker klatkager – ændrer karakter, når der er klatkager i nærheden - knæene ryster, han savler, salig og stille for en stund
	griner og tror at han er smart
	han bliver en trofast og varmhjertet ven

6. Find sammensatte ord i teksten. Del dem op, og tegn ordene.

Sammensatte ord i teksten er: *klatkage, bussemænd, stråtage, kokasser, selvdøde, klatkagetrollden, stinkdyr, varmhjertet*. Vær opmærksom på, at klatkagetrollden er sammensat af tre rodformer: klat, kage og trolld.

”Sammensatte ord skal læses forfra, men forstås bagfra”, er et citat fra Carsten Elbros bog *Læsning og læseundervisning*, Gyldendal, 2006. Tal om, hvad

morfemerne i det sammensatte ord betyder, og lad eleverne forklare alle ordene efter dette princip. Dur reglen altid?

Arbejd videre med

Skriv en historie om klatkagetrollden og hans familie. Skriv fx om, hvordan han mødte sin kone.

Indled med en fælles samtale om mulige mødesteder og/eller andre emner for historien. Lad eleverne tegne et billede af konen.

Enhjørningen

Af Nils Hartmann

Grundbog side 32-33

Dette er første gang, eleverne i denne bog møder en fagtekst. Tal derfor om forskelle på skønlitteratur og faglitteratur – se side 10.

Fabelvæsner

Fabelvæsner er fantastiske sammensætninger af forskellige virkelige dele fra dyr eller mennesker. Disse ”nye” dyr eller væsner, der tillægges særlige egenskaber, findes i mange kulturer over hele verden. Fabelvæsnerne ses tidligt i litteraturen og er ofte forekommende i bl.a. folkeviser og eventyr. Desuden er de flittigt brugt i billedkunsten, arkitekturen og heraldikken.

Her i *Historiestafetten* har vi valgt to tekster om enhjørningen, en fagtekst og en fortælling, men der findes mange andre fabelvæsner, fx drager, griffer, havfruer og kentaureer og fortællinger om disse.

Enhjørningen er et af de mere kendte fabeldyr. Den fremstilles ofte som en hvid hest med et hvidt, snoet horn i panden med gedeskæg, løvehale og klove i stedet for hove. Enhjørningen anses for at være et ædelt og venligtsindet dyr, men den er sky og lader sig sjældent finde eller tæmme. Kun en jomfru kan tæmme enhjørningen.

Marco Polo fortælles at have set en enhjørning på sine rejser: ”... næppe mindre end elefanter. De har en bøffels hår og fødder som en elefant. De har ét eneste sort horn midt i panden ... De har et hoved som et vildsvin ... De tilbringer helst tiden med at rulle sig i mudder og slim. De er overmåde grimme at se på. De er overhovedet ikke, som vi beskriver dem, når vi fortæller, at de lader sig fange af jomfruer ...”

(Wikipedia, den frie encyklopædi)

Beskrivelsen refererer sikkert til et næsehorn. Nogle mener, at de bevarede middelalderlige ”enhjørningehorn” var narhvaltænder, som var drevet på land i Norge af Golfstrømmen.

Før læsning

Skriv tekstens titel på tavlen, og tal om ordets lyde i denne og andre sammenhænge. Fx

- stumt *h*
- *ng*-lyden
- bøjningsmorfemet *-en*

Lad eleverne efter oplæsningen gå på lydjagt i teksten, og lad dem finde andre eksempler på de gennemgåede lydforbindelser.

Hvad tror du, teksten handler om?

Hvad er en enhjørning?

- Lad eleverne se på illustrationerne. Lad dem komme med bud på, hvad de tror, teksten handler om?
- Se på titlen: Kan de læse den? Hvis ikke, skjul evt. endelsen *-en*.
- Tal om, hvad en enhjørning er, og hvilke kendetegn den har. Skriv elevernes bud på tavlen i et tankekort.
- Kender nogen af eleverne historier om enhjørninger? Lad dem fortælle dem.

Under læsning

Læg mærke til, hvad du får at vide om enhjørningen.

- Læs teksten op. Eleverne skal under læsningen lægge mærke til, hvad de får at vide om enhjørningen. Tal også om specielle træk ved faglitteraturen.
- Læs teksten i kor, og lad derefter eleverne læse teksten i makkerpar.

Efter læsning

Hvad fik du at vide om enhjørningen?

Hvem kan fange en enhjørning og hvordan?

Hvorfor er enhjørningen svær at fange?

Tegn et nyt tankekort på tavlen ved siden af det fra før læsning. Udfyld det på baggrund af elevernes tilbagemeldinger. For at bevidstgøre eleverne om deres læring sammenlignes de to tankekort. Tal med eleverne om, hvilken viden om enhjørninger de har fået, som de ikke havde før.

- Lad eleverne læse teksten hver for sig efter arbejdet med opgaverne i arbejdsbogen.

Arbejdsbog side 14-17

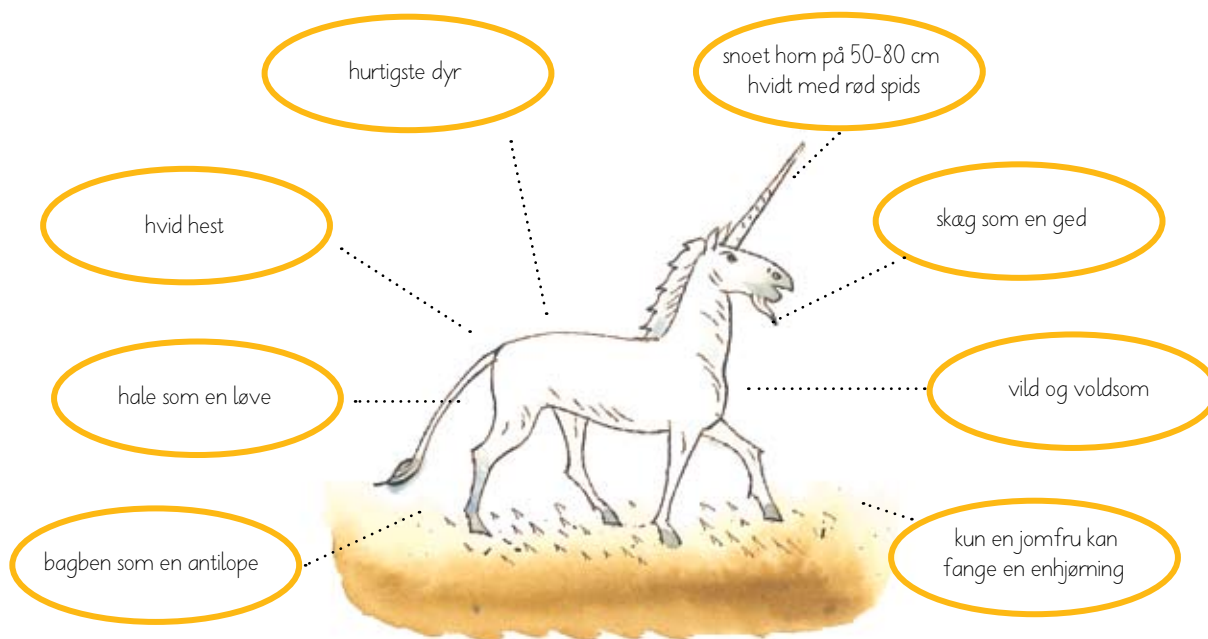
1. Nærlæs sætningen, og farv hornet.

Hornet er hvidt ved roden, sort på midten og purpurrødt på den yderste spids.

2. Nærlæs sætningen, og tegn enhjørningen færdig:

bagben som en antilope, hale som en løve, skæg som en ged, et snoet horn

Eventyrligt

3. Find tillægsord i teksten. Skriv ordene.

Man kan finde følgende tillægsord i teksten: *ældste, hurtigste, vild, voldsom, hvid, hvidt, uskyldig, sort, hurtige, purpurrødt, snoet, blå, langt, yderste, levende.*

Tal desuden om tillægsordenes betydning for læserens indre forestillingsbilleder. Læs evt. teksten op uden tillægsord, og tal om virkningen med og uden tillægsord. Lad også eleverne gå på jagt efter tillægsord i klassen, i skolegården, i bøger mm.

4. Sæt det rigtige tillægsord foran navneordene.

Den rigtige kombination af tillægsord/navneord er: *snoet horn, ældste dyr, blå øjne, hurtige bagben*

Her kan man inddrage forskellen på navneord og tillægsord.

5. Find ord i teksten, der står i stedet for enhjørningen.

Ord, der står i stedet for enhjørningen (referentkobling), er: *ældste dyr, den, hvid hest, enhjørning, hurtigste af alle dyr, dyrets*

Arbejd videre med

Tegn dit eget fabeldyr. Du skal bruge forskellige dele fra dyr og mennesker. Beskriv dit fabeldyr.

Enhjørningen - En fortælling om Flora og prinsen

Af Nils Hartmann

Grundbog side 34-37

Før læsning

Hvad tror du, teksten handler om?

Hvem tror du, Flora er?

- Se på illustrationerne.
- Se på titlen, og lad eleverne gætte på, hvad de tror, teksten handler om, og hvem Flora er. Tal om, hvilken genre ordet prinsen kunne signalere.
- De to tekster har næsten samme titel – hvorfor mon?

Under læsning

Læg mærke til, hvilke personer der er med i teksten.

- Læs teksten op for eleverne.
- Læs derefter i kor.
- Lad eleverne læse teksten i makkerpar.

Efter læsning

Hvilke personer var med i teksten?

Hvorfor er Flora ked af det?

Hvorfor går hun ned til søen?

Hvorfor bliver enhjørningen forvandlet?

Hvem er hovedpersonen?

I teksten optræder Flora og prinsen. Desuden taler prinsen om sin familie, kongen og dronningen, og nabokongen og hans datter. Flora er ked af det, fordi hendes kæreste har forladt hende. Hun vil derfor kaste sig i søen.

Enhjørningen bliver forvandlet, fordi en uskyldig jomfru viser sin kærlighed ved at se den i øjnene, kysse den på mulen, binde et rødt bånd om halsen, og ved at den får lov til at lægge sit hoved i en uskyldig jomfrus skød. Det røde hårbånd kan ses som symbol på kærlighed.

Vi får i teksten ikke meget at vide om prinsen, så hovedpersonen i denne tekst må vel siges at være Flora. Men faktisk forandrer både Flora og enhjørningen sig. Jf. side 37.

Lad eleverne læse teksten hver for sig efter arbejdet med opgaverne i arbejdsbogen.

Arbejdsbog side 18-21

1. Tegn til teksten. Tegn i hvert felt en tegning, der passer til overskriften.

Tal om, hvornår på dagen historien foregår. Der står fx: *Dugdråbene glinsede på græsstråene, og morgenvinden fik træernes blade til at danse.*

Lad efterfølgende eleverne gå sammen to og to og fortælle historien for hinanden ud fra deres tegninger. Lad dem derefter gå sammen i grupper, og fortælle historien endnu en gang.

Eventyrligt

2. Del de sammensatte ord op.

sammensatte ord rodmorfem 1 rodmorfem 2

sommermorgen = sommer + morgen

dugdråberne = dug + dråberne

græsstråene = græs + stråene

morgenvinden = morgen + vinden

hårbånd = hår + bånd

trylleslag = trylle + slag

trolldmand = trolld + mand

nabokongens = nabo + kongens

Lad evt. eleverne komme med eksempler på, hvordan ordene kan bruges i andre sammenhænge.

3. Skriv det rigtige ord under den rigtige tegning:

Tal om hvert enkelt ords betydning, og lad eleverne komme med eksempler på sætninger, hvor ordet bruges.

4. Find ord i teksten, der står i stedet for Flora.

Referentkoblinger til Flora er: ung pige, som, hende, hun, jeg, uskyldig jomfru, du, dig, de, dronning. Det vil nok være svært for eleverne at opfatte ordet de som et ord, der henviser til Flora, fordi det også inkluderer prinsen.

Hvad tænkte Flora, da hun gik ned til søen?

I teksten står der, at Flora er trist og bedrøvet, men der står ikke, hvad hun tænker. Her er en tom plads i teksten, som eleverne selv kan udfylde med deres forestillinger. Eleverne kan vælge enten at tegne eller skrive, hvad Flora tænker.

Arbejd videre med

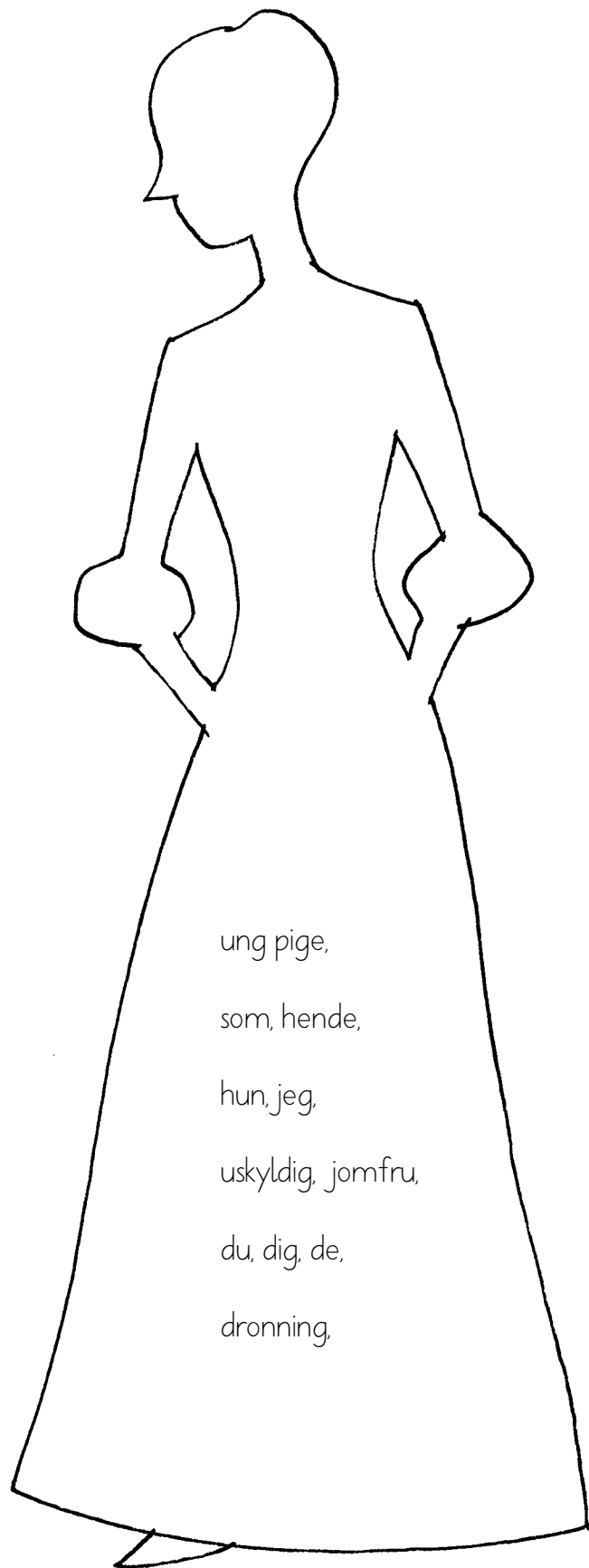
En minuthistorie

Fortæl en minuthistorie om en enhjørning. Gør sådan:

- Gå sammen i makkerpar
- Et minut: Tænk over, hvad din historie skal handle om.
- Et minut: Fortæl historien til din makker.
- Et minut: Lyt til din makkers historie.

Din historie skal handle om en enhjørning, og du skal bruge ordene uskyldig jomfru, blå øjne og snoet horn i historien.

Minuthistorier kan med fordel fortælles i forskellige sammenhænge for at vise eleverne, at historierne er rundt omkring os. Det handler bare om at få øje på dem og fortælle. Når man fortæller, kommer historien mere eller mindre af sig selv. Den russiske psykolog Lev Vygotsky har engang sagt: *Tanken forløber i ordet.* Med det mener han, at det er, når vi taler sammen, at vi finder ud af, hvad vi tænker og mener.

I alle de riger og lande

Af B.S. Ingemann

Grundbog

Holger Danske

Holger Danske er en dansk sagnhelt. Hans navn er kendt fra europæiske kvad tilbage fra det 11. århundrede. I romantikken blev historierne om Holger Danske genoplivet af bl.a. B.S. Ingemann.

Sagnet siger, at når Danmark stander i våde, så vil Holger Danske vågne op til dåd. Holger Danske er symbol på modstandsviljen og kampånden, når Danmark er i fare. I Kronborgs kasematter er der en stor figur af Holger Danske. Figuren er en betonkopi lavet efter den oprindelige gipsfigur fra 1907. Under anden verdenskrig tog en af de mest kendte danske modstandsgrupper navn efter sagnhelten Holger.

Danmarks statsvåben

Våbenskjold – heraldik

Når riddere kæmpede, var de iført rustning og hjelm, og det var svært for dem at genkende hinanden. De udsmykkede derfor bl.a. deres skjolde og hjelme, og disse mærker udviklede sig til våbenskjolde. Valg af udstyrets udsmykning var med til at understrege og symbolisere ridderens tilhørsforhold og egenskaber.

Før læsning

Skriv sangens titel på tavlen, og tal om navneordene *riger* og *lande*, bestemt og ubestemt form.

- g-lyde
- stumt *d*
- bogstavmønsteret *-and* (som i *land*)

Lad eleverne efter oplæsningen gå på lydjagt i teksten, og lad dem finde andre eksempler på de gennemgåede lydforbindelser.

Hvad tror du, teksten handler om?

Har du hørt om Holger Danske?

Hvem tror du, han var?

Lad eleverne komme med bud på tekstens genre, og hvad den handler om. Har de hørt om Holger Danske, hvem han er og hvad han stod for?

Under læsning

Læg mærke til rimene.

- Læs teksten op for eleverne.
- Læs derefter hver strofe for sig, og få hold på indholdet: Hvad er det, Holger Danske fortæller? Hvordan er man en ”rigtig” dansker ifølge ham? Vend også tilbage, og tal om de svære gamle ord: *brynje, formummet, skælm, åsyn* m.m.
- Tal om, at vendingen ”at kaste sin handske” betyder at udfordre til kamp eller duel.

- Tal desuden om, at Holger Danske er fortælleren, jeg-personen. Lad også eleverne finde de ord, der står i stedet for Holger Danske: *jeg, Holger Danske, formummet skælm*, og tal om, hvem *de* er i strofe tre.
- Tal om genren: Teksten er en sang med fire strofer med fire vers i hver, enderim, sproglige billeder m.m.
- Læs teksten sammen i kor.
- Syng sangen.
- Lad eleverne læse teksten sammen i makkerpar, sådan at de læser hver anden linje. Det giver fornemmelsen for rim og rytme.

Efter læsning

Hvor mange rimpar var der?

Hvordan kan man se, at Holger Danske har været i krig?

Hvordan viser Holger Danske, at han er modig?

Er der noget eventyrligt i teksten?

Følgende rimpar kan findes i teksten: *lande-pande, fór-tror, hjelmemærke-stærke, tegn-hegn, handske-Danske, ridderhjem-skælm, fægte-ægte, navn-favn*. Man kan se, at Holger Danske har været i krig, fordi han har hjelm, brynje og skjold. Holger Danske viser, at han er modig, når han tør slå sin hjelm op og vise, hvem han er. Det er eventyrligt, at Holger Danske altid vinder. Tal desuden om, hvad sidste strofe betyder.

Lad eleverne læse teksten alene efter arbejdet med opgaverne i arbejdsbogen.

Arbejdsbog side 22-25

1. Find rimparrene i teksten.

Rimparrene er: *lande-pande, fór-tror, hjelmemærke-stærke, tegn-hegn, handske-Danske, ridderhjem-skælm, fægte-ægte, navn-favn*

2. Nærlæs strofe to. Find og skriv de dyr og symboler, der bliver nævnt i de fire vers.

Hvad fortæller det om Holger Danske?

Her skal eleverne nærlæse strofe to for at finde ordene *ørn, kors, løver, hjerte*. Tal om, at ørn og løve er ord, der ofte forbindes med at have magt, at korset er symbol på kristendommen, og at hjerte er symbol på kærlighed – her til et land, fædrelandskærlighed.

3. Nærlæs sangen, og tegn Holger Danske.

I teksten står, at Holger Danske har en ørn som hjelmemærke, brynje med kors, skjold med løver. Han har kæmpet i mange lande for det, han troede på. Han kæmpede med opslået hjelm.

4. Du kan her se det danske statsvåben. Hvilke dele af statsvåbnet kan du finde hos Holger Danske?

Man kan finde løver og hjerter.

5. Kender du andre tekster, der rimer? Skriv et af de rim, du kender.

6. Forklar ordene: *åben pande, brynje, formummet, dølger*.

Ordforklaring:

- *jeg fægted med åben pande* – åben pande: at vise, hvem man er, at være modig
- *brynje* – rustning, sammenføjet af metalringe
- *formummet* - forklædt
- *dølger* - skjuler

Arbejd videre med

Lav dit eget våbenskjold. Tænk over, hvad våbenskjoldet skal fortælle om dig.

Våbenskjold og heraldik.

Se på det danske statsvåben. Fortæl om våbenskjoldets historie og funktion. Lad eleverne lave deres eget våbenskjold ud fra klassiske principper.

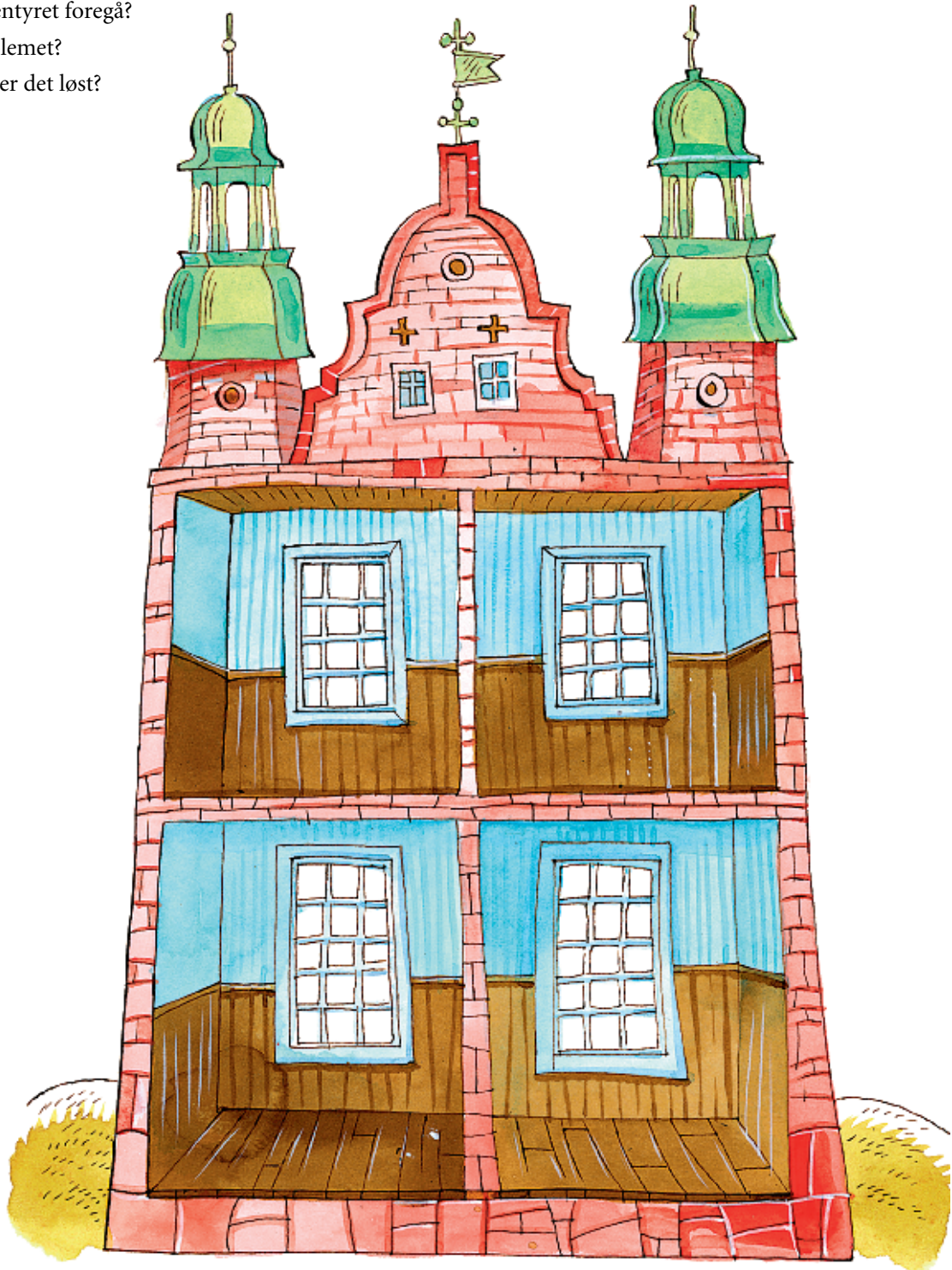
Eventyrligt

Afsluttende emneopgave

Skriv et eventyr, hvor du bruger så mange eventyrt-ræk som muligt. Hent hjælp her:

Før eleverne skriver, skal de tænke over

- hvilke personer skal være med i eventyret?
- hvor skal eventyret foregå?
- hvad er problemet?
- hvordan bliver det løst?

Elevens navn: _____ Kl.: _____ Dato: _____

Mål og evaluering: Eventyrligt

Mål	Evaluering			Indsatsområder
	kan	kan næsten	kan ikke	
Lytter til og følger med i oplæst tekst				
Læser kendt tekst med rigtig betoning				
Genfortæller en historie med støtte				
Beskriver personer i de læste tekster				
Nævner mindst 4 eventyrtræk				
Nævner genretræk for sang				
Følger den røde tråd i en tekst				
Lægger mærke til sproglige virkemidler				Hvilken/hvilke?
Deler sammensatte ord				
Benytter en angrebsteknik over for ukendte ord				Hvilken/hvilke?
Forklarer ord og begreber				
Nærlæser tekst				
Læser selvstændigt i selvalgte bøger				
Skriver historier				
Viser interesse for at læse				
Andet, som eleven kan:				

Download kopisiden på Alinea.dk under bogslottet

